

TANMENET

A FÖLD, AMELYEN ÉLÜNK

KÖRNYEZETISMERET

4. osztály

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2001

Készítette:
MAKÁDI MARIANN
főiskolai docens

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B.; Tel.: (62) 470-101
Drótposta: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu
Felelős kiadó: Török Zoltán • Nyomdai előkészítés: Imosoft Kft.
Honlap: www.imosoft.hu • Grafikus: Deák Ferenc • Műszaki szerkesztő: Forró Lajos
Készült a Szegedi Kossuth Nyomdában • Felelős vezető: Gera Imre • 2001. október

© **MOZAIK KIADÓ, 2001**

BEVEZETÉS

Tantervi illeszkedés

A **Föld, amelyen élünk Környezetismeret 4. osztályos tankönyv** az azonos című **tantárgyi tantervhez** (Mozaik Kiadó, Szeged, 2001.) készült, amely a **kerettanterv** elvárásain alapszik.

A tanterv és a tanmenetjavaslat a közoktatási törvényben meghatározott 37 hetes tanévet, illetve a kerettantervben megadott időkereteket veszik alapul. Tehát **heti 2 óras** tantárgy tananyagát és feldolgozási ütemezését teszi közzé.

A tanmenetjavaslat a kerettantervből következő optimális követelményeket (fogalmakat, folyamatokat, tanulói és tanári tevékenységeket) tünteti fel. A korábbi szabályozás, a NAT részletes követelményrendszeréből következő minimális követelményeket **félkövér szedés** jelzi. A korábbi évfolyamok tantervében szereplő követelményeket itt általában nem ismételjük meg. Csak abban az esetben, ha azok felelevenítésére aktuálisan szükség van, vagy ezúttal bővítésükre kerül sor. Ezeket a fogalmakat és folyamatokat *dőlt szedéssel* jelöljük.

A tanulói tevékenységek köre esetenként szélesebb, mint amennyi egy tanítási óra keretében elvégezhető. Így azokból válogatni kell a tanulócsoport képességének, pszichológiai adottságainak figyelembevételével.

A javasolt tanári tevékenységek között kiemelt fontosságúnak tartjuk a tanulástechnikák tanítására vonatkozókat. Ezért ezeket szürke alászínezés emeli ki.

A tanmenetjavaslat táblázataiban használt rövidítések jelentése:

TK. – tankönyv,	TA. – terepasztal,	M. – megfigyelés,
MF. – munkafüzet,	HA. – homokasztal,	K. – kísérlet,
SZ. – szemelvény,	D. – diakép,	GY. – gyakorlat,
Á. – ábra,	V. – videofilm-részlet,	B. – beszélgetés

A tanmenetek és a tantervek szerkeszthető formában letölthetők a kiadó honlapjáról (www.mozaik.info.hu).

A Föld, amelyen élünk tankönyvcsalád felépítése

Alsó tagozat

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk KÖRNYEZETISMERET 4. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– Tájékozódás és eligazodás a természetben és közvetlen környezetünkben– Az ember közelében élő élőlények és a velük kapcsolatos évszakos változások– Ismerjük meg, hol is lakunk!– Környezetünk tisztasága, életünk egészsége
--	--

Felső tagozat

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETISMERET 5. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– Tájékozódás a térképen– Az időjárás és az éghajlat– Az alföldi tájak és élőviláguk– A dombsági tájak és élőviláguk– A város és élővilága
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETISMERET 6. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– Mérések a környezetünkben– A hegyvidékek és az erdő– A víz, a vízpart és élőviláguk– Földünk, hazánk és lakóhelyünk
<p><i>Makádi Mariann</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk A FÖLDRÉSZEK FÖLDRAJZA 7. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– A földrészek születése és szerkezete– Övezetes, forró kontinensek: Afrika és Ausztrália– A megosztott földrész: Amerika– A legnagyobb kontinens: Ázsia– A mi földrészünk: Európa– Európa fő részeinek földrajza (északi, nyugati része, mediterrán tájai, hatalmas síkvidékei)
<p><i>Makádi Mariann</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk KÖZÉP EURÓPA ÉS HAZÁNK FÖLDRAJZA 8. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– Közép-Európa eltérő tájtípusai (a sík- és a röghegyvidék, a gyűrthegegyvidékek) és országaik– A Kárpát-medence természeti adottságai– Berendezkedés a Kárpát-medencében– Magyarország társadalmi-gazdasági életének természeti alapjai– Magyarország tájtípusai (alföldi, dombsági és hegyvidéki tájak) és gazdasági életük– A főváros és vonzása

Középiskola

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETFÖLDRAJZ 9. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– Térkép ez is, térkép az is– Kozmikus környezetünk és megismerése– A Föld és gömbhéjainak kialakulása– Folyamatok a földi szférákban (a kőzetburokban, a levegőburokban, a vízburokban és a talajban)– A társadalom megváltoztatja a gömbhéjakat?– A természet és a társadalom kapcsolata a földrajzi övezetekben– Kik hol élnek, hogyan laknak?
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i></p> <p>A Föld, amelyen élünk TÁRSADALOMFÖLDRAJZ 10. osztály</p>	<p>Témája:</p> <ul style="list-style-type: none">– A szükség gazdaságot teremt– A kapcsolatrendszerekre épülő világ (a helyi, a regionális és a globális kapcsolatok)– Magyarország és a különböző országcsoportok sajátos problémái– Az élelem megtermelése és az élelmezés problémái– A nyersanyagoktól a késztermékekig– Függésben az egész világ– A helycserékre épülő gazdaságok

A környezetismeret tankönyvcsaládhoz tartozó munkafüzetek és tanári segédanyagok

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk Környezetismeret 4. évfolyam – Környezetismereti munkafüzet (Mozaik, Szeged, várható megjelenés: 2001.)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk Környezetismeret 4. évfolyam (Mozaik, Szeged, várható megjelenés: 2001.)

A természetismeret tankönyvcsaládhoz tartozó munkafüzetek és tanári segédanyagok

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk Természetismeret 5. osztály – Természetismereti munkafüzet (Mozaik, Szeged, 2000.)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk Természetismeret 5. osztály (Mozaik, Szeged, 2000.)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk Természetismeret 5-6. osztály – A munkafüzet és a tudásszintmérő feladatlapok feladatainak megoldásai (Mozaik, Szeged, 2001.) (a www.mozaik.info.hu címről letölthető)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk Természetismeret 6. osztály – Természetismereti munkafüzet (Mozaik, Szeged, 2001.)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk Természetismeret 6. osztály (Mozaik, Szeged, 2001.)

Makádi Mariann: Tantárgyi tanterv A Föld, amelyen élünk Természetismeret 5–6. évfolyam (Mozaik, Szeged, 2000.) (a www.mozaik.info.hu címről letölthető)

A tankönyvcsaládhoz tartozó, korábban megjelent munkafüzetek és tanári segédanyagok

Jakucs László - Nagy Gáborné: A Föld, amelyen élünk 1. – Földrajzi munkafüzet (Mozaik, Szeged, 1995.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 1. Természetföldrajzi környezetünk – Tudásszintmérő feladatlapok (Mozaik, Szeged, 1997.)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 1. (Mozaik, Szeged, 1996.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 2. – Munkafüzet a kontinensek földrajza tanulásához (Mozaik, Szeged, 1996.; második, javított kiadás 1998.; harmadik kiadás 1999.; negyedik kiadás 2000.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 2. Földrészek, tájak, országok – Tudásszintmérő feladatlapok (Mozaik, Szeged, 1998.; második kiadás 2000.)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 2. (Mozaik, Szeged, 1996.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 3. – Munkafüzet földrészeink és hazánk földrajzának tanulásához (Mozaik, Szeged, 1998.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 3. Földrészeink és hazánk – Tudásszintmérő feladatlapok (Mozaik, Szeged, 1998.)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 3. (Mozaik, Szeged, 1997.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 3. kötet Európa földrajza – Földrajzi munkafüzet (Mozaik, Szeged, 1999.)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 3. kötet Európa földrajza (Mozaik, Szeged, 2000.)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 4. kötet Hazánk földrajza – Földrajzi munkafüzet (Mozaik, Szeged, 1999.)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 4. kötet Hazánk földrajza (Mozaik, Szeged, 1999.)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tanári segédkönyv A Föld, amelyen élünk 1-4. kötet (Mozaik, Szeged, 1998.)

TANMENETJAVASLAT

a 4. évfolyam tananyagának feldolgozásához

A tantárgy javasolt heti óraszám: **2 óra**
Az összes feldolgozási idő: **74 óra**

Ebből

óratípusa szerint:

Témabevezető óra:	5 óra
Új anyagot feldolgozó óra:	54 óra
Összefoglaló óra:	11 óra
Ellenőrző óra:	4 óra

témája szerint:

Tájékozódás a környezetben ősszel:	17 óra
A természeti környezet télen:	24 óra
A tavasszal megelevenedő természet:	18 óra
A nyári természeti környezet és az ember:	9 óra

TANMENETJAVASLAT

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÁLTALÁNOS
1.	Miről tanultunk tavaly?		
2.	Miről tanultunk az idén?		

MEGJÖTT AZ ŐSZ, FOSZTOGAT, GYÉRÍTI A SÁPADOZÓ LOMBOKAT (Tájékozódás a környezetben ősszel)

3.	Az évszakok váltakozása	Föld Nap	<p>év évszak tavasz nyár ősz tél hónap hét évtized évszázad</p> <p>nap napszak nappal, éjszaka napkelte napnyugta reggel dél előtt, dél délután, este a levegő hőmérséklete felmelegedés árnyék</p>
4.	A napszakok váltakozása		
5.	Tájékozódás a tanteremben		<p>tájékozódás hely tárgyak és személyek helye</p>
6.	A világtájak	<p>észak dél kelet nyugat északkelet északnyugat délkelet délnyugat</p>	<p>világtáj (égtáj) fővilágtájak mellékvilágtájak szélrózsa iránymeghatározás rúdímágnés iránytű</p>

4. OSZTÁLY

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
	Ismerkedés az új tankönyv-családdal	Az új taneszközök bemutatása. Érdeklődés a tanév tananyagából.
<p>Az évszakok váltakozása. A Nap látszólagos évi járása az égen. Az időjárás, a természeti jelenségek és a tevékenységek évszakai ismétlődése. <i>Az időjárás évszakai változásai a lakóhelyen.</i></p>	<p>Az évszakok felismerése D-k és Á-k alapján (időjárás, a természeti környezet változása, állati és emberi tevékenységek). Az évszakok jellegzetességeinek lerajzolása a MF-ben.</p>	<p>V-részeket bemutatása (évszakok). Az évszakok felismertetése hangok alapján (jellemző tevékenységek hangjai) (CD).</p>
<p>A Nap látszólagos napi járása az égen. A napszakok váltakozása. A Nap napi járásának következménye a világtájban és a levegő felmelegedésében. <i>Az időjárás napszakos változása a lakóhelyen.</i> Az árnyék irányának és hosszának változása a napszakok- kal.</p>	<p>Napszakok felismerése SZ-k alapján. A napszakok jellemzése egy őszi napon (MF.8). M: A Nap napi járásának megfigyelése a valóságban. K: A napsugarak különböző hajlásszögének következményei a felmelegedésben (MF.7). M: Tárgyak árnyékának megfigyelése a különböző napszakokban.</p>	<p>A Nap napi járásának bemutatása D-en, Á-n. Hogyan tanulj a tankönyvből?</p>
		Hogyan használj a munkafüzetet?
<p>Az iránymeghatározás folyamata iránytűvel.</p>	<p>GY.: A fő- és mellékvilágtájak leolvasása iránytűről. GY.: A világtájak megmutatása a környezetben. GY.: Egyszerű iránytű készítése (MF. 14-15).</p>	<p>Régi iránytűk képeinek bemutatása. Történetek arról, hogyan tájékozódtak régen az emberek.</p>

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
7.	Gyakoroljuk a világtájak meghatározását!		
8.	Tájékozódás természeti jelenségek, tereptárgyak segítségével	Sarkcsillag Nagyöncöl Kisöncöl	delelés csillagkép hangyaboly
9.	Gyakoroljuk a természetben való tájékozódást!		napóra szélkakas
10-11.	Az alaprajz és az alaprajzkészítés		téltulmészeti rajz körvonalas rajz alaprajz kisebbités nagyobbítás mértékszám
12.	Útvonalrajzok, térkép-vázlatok és a térkép		útvonalrajz térkép-vázlat térkép atlasz
13.	Beköszöntött az őszi		

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
Hely, útirány és menetirány meghatározása világtájakkal.	GY.: A világtájak meghatározása a valóságban iránytű segítségével. GY.: Igazítsuk útba az idegent a világtájak segítségével!	Tanulmányi séta szervezése a lakóhelyen.
A Nap kelése, delelése, nyugvása. A hóolvadás és a virágnylás időbeli eltolódása az északi és a déli oldalon. Tájékozódás a természetben a világtájak alapján.	D- és Á-elemzés: iránymeghatározási módok. GY.: Iránymeghatározás a Nap járása, a Sarkcsillag és a Nap állása alapján. GY.: Iránymeghatározás karóra segítségével.	A csillagos ég térképének bemutatása. A vázlatkészítés technikájának bemutatása egy-egy lecke könnyebb megtanulása érdekében.
Alaprajz készítése. Alaprajz kisebbítése és nagyobbítása. Kisebbités és nagyobbítás mértékszám segítségével.	GY.: Iránymeghatározás a Nap napi járása, helyzete alapján. GY.: Iránymeghatározás az élőlények helye, helyzete segítségével.	Tanulmányi séta szervezése a lakóhelyen. A valóságban való eligazodás egyszerű módszereinek bemutatása.
Tájékozódás a környezetben útvonalrajzok és térkép-vázlatok alapján. Bejárt út ábrázolása útvonalrajzon, térkép-vázlaton.	GY.: Alaprajz készítése eredeti, kisebbített és nagyobbított méretben (MF. 16–19).	Különböző méretarányú alaprajzok bemutatása.
A fekvés és a menetirány megfogalmazása szóban és írásban lakóhely környéki példákon. GY.: Térkép-vázlat készítése valóság-megfigyelés alapján. GY.: Eligazodás a környezetben térkép-vázlat segítségével. GY.: Térkép-vázlat olvasása (MF. 20).	A fekvés és a menetirány megfogalmazása szóban és írásban lakóhely környéki példákon. GY.: Térkép-vázlat készítése valóság-megfigyelés alapján. GY.: Eligazodás a környezetben térkép-vázlat segítségével. GY.: Térkép-vázlat olvasása (MF. 20).	Különböző területekről készült térkép-vázlatok, útvonalrajzok és térképek bemutatása. Időjárás-megfigyelési feladat kiadása. Az atlasz mint új taneszköz bemutatása.
Az időjárás változása ősszel. A természeti környezet őszi változása.	M.: Az időjárás egy őszi napon (MF. 22.). Rajz készítése az őszi természeti jelenségekről TK-i SZ-részeket alapján (MF. 24.). Színesedő falevelek és termések gyűjtése.	Őszi hangulatok bemutatása. V-részlet bemutatása (12 hónap az erdőn). Őszi gyümölcssaláta készítése. A következő órat K-k előkészítése.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
14.	Az élőlények környezeti feltételei		alapvető életfeltételek
15.	A fás szárú növények felépítése		fa fás szárú növény fás szár gyökérzet törzs ág, gally, vessző korona évyűrű kéreg
16.	A fák élete és életciklusa	faj: dió	csírázás rügyecske gyököcske hajtás növekedés termőre fordulás elpusztulás virágzás termés érés dió dióbél
17.	Mezőgazdasági tenmivalók ősszel		táplálékgyűjtögetés betakarítás szüret őszi mélyszántás trágyázás őszi vetés faültetés kukoricafosztás dióverés makkoltatás gombaszárítás
18.	Tájékozódás természeti jelenségek évszakos és napszakos változásai segítségével (Összefoglaló óra)		
19.	Tájékozódás a környezetben ősszel (Ellenőrző óra)		

ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK TANULÓI	TANÁRI
A virágok, virágzatok nyílása és záródása az életfeltételek váltakozásával. Az élőlények alkalmazkodása az életfeltételek váltakozásához.	A növények és az állatok élé- téhez szükséges környezeti feltételek felismerése és fel- sorolása. K.: A víz, a fény, a levegő és a hőmérséklet szerepe a növények életében (MF, 27–30.).	A kísérletezés és vizsgálódás eszközei, módszerei, szabályai. Lényegkiemelés módja a tankönyvi szövegből.
A fák változása ősszel. A fás szárú növények növekedése. A fás szár vastagodása.	Lényegkiemelés szövegből (TK-i SZ.). M.: Fás szár és évyűrű vizsgálata.	D -sorozat bemutatása a fák életéről. Növényi részek képek alapján történő összehasonlítási módszerének bemutatása.
A mag csírázása. A fák fejlődése. A fák évsze- ciklusa.	M.: A mag csírázásának fel- elevenítése (bab mgyanta ké- szítménye). M.: Dióbél vizsgálata. A diófa mint fás szárú nö- vény testrészeinek felismeré- se és megnevezése. A diófa jellemzése kép és élő részek M -e alapján.	Különböző korú fás szárak ke- reszmetszeteinek bemutatása (évyűrűk). Dióbél készült tárgyak bemu- tatása valóságban vagy képen. Egy növény jellemzési techni- kájának bemutatása.
Mezőgazdasági tevékenységek ősszel.	B.: Hogyan készülnek fel az állatok és az emberek a télre?	V -részek bemutatása (az őszi gazdasági tevékeny- ségek). Képek és Á-k bemutatása a régi gazdálkodási tevékeny- ségekről.
	Képek rendszerezése logikai kapcsolataik alapján.	Mire figyelj a témazáró fel- adatlap megírásakor?
	Tudásszintmérő feladatlap megoldása.	Időjárás-megfigyelési feladat kiadása.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÁLTALÁNOS
-----	----------	-----------------------	-----------

**ÖSSZENÓTTA A FÖLD AZ ÉGGEL, CSUPA FEHÉR,
CSUPA SZÜRKE (A természeti környezet télen)**

20.	Tél van		
21.	Hogyan vészlik át a telet a növények?		<p>lombhullás lombhullató fa hagyma gumó gyökörzs tölevélrózsa rügy</p> <p>vonulás téli álm készfelfelhalmozás megdermedés elvermelés puhatestű állat gerinctelen állat ház kőpeny hasláb zsigerzacskó nyálka tapogató redős állkapocs pete átalakulás nélküli fejlődés</p> <p>tenyésztés tenyésztett állat <i>istálló</i> <i>ól</i> peji, sárga, fakó parlagi ló mén kanca csikó ügetés vágatás</p>
22.	Hogyan vészlik át a telet az állatok?	fajok: dankasirály mogyorós pele éti csiga	
23.	Az istállóban tartott állatok. A lovak tenyésztése		

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
---------------	---------	-------------------------

<p>Az időjárás változása télen. A természeti környezet téli változása.</p>	<p>M.: Az időjárás egy téli napon (MF. 1.). Rajz készítése a téli természeti jelenségekről lakóhelyünk példáján (MF. 2.).</p> <p>GY.: Példák keresése a növények áttelelési módjaira a Kis növényhatározóból (MF.4.). A-elemzés: Miért hullajtják le lombjukat a fák? M.: A lombhullás folyamata.</p>	<p>Szépirodalmi SZ-k felolvasása a télről. A tél hangulatát kifejező zenék bemutatása. Téli is könnyen készíthető, egészséges ételek felsorolása. Témazáró dolgozatok értékelése. V-részletek bemutatása (12 hónap az erdőn). Hagyma, tölevélrózsa, gumó, gyökörzs, rügyes ág bemutatása.</p>
<p>A növények áttelelésének különböző módjai. A lombhullás.</p>	<p>SZ. elemzése megfigyelési szempontok alapján (TK-i SZ). Az éti csiga mint gerinctelen állat testréseinek felismerése és megnevezése. M.: Az éti csiga testfelépítése (élő anyag vagy nedves ké-szűtmény). K.: A csigaház mésztartalmának kimutatása (MF. 8.).</p>	<p>SZ-k felolvasása a különböző módon téli álmot alvó állatokról. A csiga mászásának bemutatása (élő anyag). Különböző típusú csigaházak bemutatása.</p>
<p>Az állatok áttelelésének különböző módjai. Az átalakulás nélküli fejlődés.</p>	<p>Rajz készítése SZ. alapján (MF.9.). Élménybeszámoló: Látogatás a lóistállóban. Közmondások, szólások gyűjtése a lovakról.</p>	<p>B. irányítása a ló és az ember kapcsolatáról, az állattenyésztés szerepéről. V-részletek bemutatása (a lovak ápolása, a csikó születte).</p>
<p>Az állatok tulajdonságainak, alkalmazkodóképességének megváltozása a tenyésztés során. Az istállóban tartott állatok táplálása, gondozása télen. Az emlősök fejlődése. A növényevő állatok gyors fejlődése a születés után.</p>		

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
24.	A ló	fajok: ló szamár vadló	gerincszlop gerinces állat koponya bordá pata páratlan ujjú patás állat fej, nyak, törzs, végtagok, farok nővényevő állat redős felületű zápfog, met- szófog szemfog emlős állat szőr emlő, tej, szoptatás jeles napok ünnepek disznótor téli idegenforgalom kirándulóhely üdülőhely fürdőhely
25.	A tél az ünnepek évszaka		felszín domborzat felszínforma sfk terület domb hegy völgy medence hegycsúcs, hegytető, hegyoldal, hegyláb, dombtető, domboldal, lejtő
26.	Egyszerű felszínformák	Kárpát-medence Kékes Gellért-hegy	
27.	Egyszerű felszínformák lakóhelyünkön és környékén	Duna Tisza Fekete-erdő	felszíni vizek vízfolyás folyásirány jobb part bal part ér, esernyő patak folyó folyam forrás csatorna főfolyó mellékfolyó
28.	A folyóvizek		

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
A ló mozgása.	A gerinces állatok testrészeinek felismerése és megnevezése. A gerinces emlős állat jellemzése (MF. 11). M.: A ló lábának felépítése (csontváz), a növényevő fogazat (koponya, redős zápfog). Irányított A-elemzés: a gerincek testfelépítése (TK), az emlősök közös tulajdonságai.	Gerinces csontváz bemutatása. Szaru égetése (pata, szőr). B. irányítása: A patkólás szerepe. Egy állat jellemzési technikájának bemutatása.
Hogyan vezettek a természeti jelenségek a hagyományos ünnepek kialakulásához?	Népszokások gyűjtése és elmesélése. SZ-k elolvasása és megbeszélése (TK. Érdemes elolvasni!-k).	B. irányítása (A jeles napok természeti alapjai, az ünnepek szerepe). Népszokásokhoz kapcsolódó tárgyak (vagy rajzuk, képtük) bemutatása. B. irányítása (Mi legyen a karácsonyfával az ünnep után?).
Tájékozódás felszínformák segítségével a lakóhelyen vagy környékén.	Felszínformák felismerése a valóságban, képen, A-n, TA-on. Az egyszerű domborzati formák ábrázolása HA-on.	Problémafelvetés SZ. felolvasásával és megbeszélésével (TK). A HA. Használatának bemutatása.
Útvonal-megválasztás a felszínformák segítségével a lakóhely környékén.	GY: Az iskolakörmök domborzati modelljének elkészítése.	A domborzati formák térkép-vázlaton való ábrázolási módjának bemutatása. A lakóhely térkép-vázlatának bemutatása.
A folyó folyása a forrástól a torkolatig. A folyóvizek vizének gyarapodása az eredettől a torkolatig. A folyóvizek folyásirányának megállapítása.	A felszíni vizek felismerése a valóságban, képen, A-n, HA-on. GY: A folyók jobb és bal partjának megállapítása. M.: A lakóhely környéki felület víz tulajdonságai. GY: Felszíni vízfolyások modellezése HA-on (Milyen irányban folynak a folyóvizek?).	V-részlet bemutatása a Duna különböző szakaszairól és a Tiszáról.

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
29.	A folyóvizek és az állóvizek kapcsolata	Fekete-tenger Balaton	torkolat torkolatvidék tölcsértorkolat deltatorkolat állóvíz tó tenger édes víz, sós víz
30.	Hordaléklerakás és fagyás a vizekben		hordalék zátony sziget befagyás
31.	Vízvizsgálat a lakóhelyünkön. A víztisztítás		vízmintha víztisztítás ülepítés szűrés fertőtlenítés
32.	Hazánk különböző fel-színformájú tájai I. A síkvidékek	Alföld Kisalföld	
33.	Hazánk különböző fel-színformájú tájai II. A domb- és hegyvidékek	Alpokalja Dunántúli-dombság Dunántúli-középhegység Északi-középhegység	táj nagyfaj
34.	Településtípusok		település város falu tanya

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
A folyótorkolatok kialakulása.	GY. : Képek csoportosítása (víztípusok). K. : Édes- és sós víz ízelelése.	B. irányítása (A felszíni vizek szerepe az ember életében).
A zátony és sziget keletkezése a hordalék felhalmozódásával. A felszíni vizek befagyása télen.	K. : Zátony és sziget keletkezése (HA.). Élménybeszámoló: Tapasztalataim a vízzel.	K. : A víz fagyásának és olvadásának bemutatása jégkockakartóban. Tanulmányi séta a vízpartra vízminutavétel céljából.
Vízmintha vétele. A víztisztítás folyamata.	K. : Vízminta vétele terepen és vizsgálata a tanteremben (MF. 22.). K. : Egyszerű víztisztítási eljárások (MF. 24.). K. : A só hatása a kómyezetre (MF. 25.).	A vízminutavétel szabályainak elmondása. A vízvizsgálati módszerek bemutatása, helyes magatartás a vizsgálódás során. D -k vagy V -részletek bemutatása a lakhelyüinkhöz közeli szennyvíztisztítóról.
Gazdasági tevékenységek kialakulása a síkvidéki tájakon.	Domborzati térkép olvasása (atlaszban, falitérképen). Térképvázlat színezése (MF. 26.). Tájak felismerése térképvázlaton. SZ -feldolgozás rajzolásal. Információszerzés A -ról.	A térképolvasás módszere. Táj azonosítása a térképen, nevének leolvasása. Képek rendszerezetése a nagytájakról. D -k és V -részletek bemutatása a nagytájakról.
Gazdasági tevékenységek kialakulása a domb- és hegyvidéki tájakon.	Dombvidék kialakítása HA -on szemelvény elolvasása után. Hegyvidék kialakítása gyurmából és összevetése a SZ . tartalmával (TK). Domborzati térkép olvasása (atlaszban, falitérképen). A lakóhely megmutatása a térképen. Információszerzés A -ról.	A tájak jellemzésének módszere. A térkép és a valóság kapcsolatának érzékeltetése
	Települések felismerése képeken és A -kon. A -elemzés a települések fekvéséről és funkcióiról. Képek gyűjtése a településtípusokról.	Településtípusok modelljének bemutatása TA -on. B. irányítása a településtípusokon élő emberek életmódjáról. Hajtatási feladat kiadása (MF. 5.)

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
35.	Magyarok és más népek a Kárpát-medencében		magyar magyar nemzet kisebbség nemzetiség
36.	Híres emberek hazánkban és lakóhelyünkön	Herman Ottó Kaán Károly Szent-Györgyi Albert	híres ember
37.	Téli végi teendők a ház körül. A hulladékgyűjtés		hulladék különválogató hulladékgyűjtés
38.	A madarak téli végi teendői		udvarlás, turbékol bűg, kellet költés, kotlás fészeképítés, fészkek, fióka begy tojás meszes héj fehértje, sárgája csivitel
39.	A madarak tesztelépítése		madár szárny repülés toll pehelytoll fedőtoll csőr káva csüd karom
40.	Az ember közelében élő madarak	fajok: házi veréb balkáni gerle házigalamb szirti galamb	hűsgalamb postagalamb galambdúc

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
	Tematikus térkép olvasása tanári irányítással. A nemzetiségek életét bemutató képek felismerése és csoportosítása.	V-részek bemutatása Magyarországon élő nemzetiségekről. B. irányítása a népek együttéléséről. Könyvtári kutatómunka kiadása. A könyvtári információkeresés módszerének megbeszélése.
	Könyvtári kutatómunka a híres emberek életéről, munkásságáról tanári irányítással. Kiselőadás készítése lakóhelyünk neves személyiségeiről.	Talajminta- és porvizsgálati feladat kifejtése. Tanórán kívüli foglalkozás vezetése: látogatás a helytörténeti gyűjteményben.
A különválogató hulladékgyűjtés folyamata.	K.: talajvizsgálat (MF. 32.) és a levegő portartalmának vizsgálata (MF. 33.). SZ-feldolgozás a hulladékgyűjtésről (TK.).	Az anyagvizsgálati módszerek megbeszélése. B. irányítása a környezet tisztaságáról.
A madarak téli végi viselkedése: udvarlás, párválasztás, fészeképítés, költés, fiókaetés. A madarak fejlődése a tojásban és a fióka kibújása.	SZ.: Miről énekelnek a madarak? (TK. 15.). M.: Tojás vizsgálata (részei). K.: A tojás részeinek tulajdonságai (MF. 28.). M.: A madarak fejlődése a tojásban (nedves-készítmény)	V-részlet bemutatása (12 hónap az erdőn). A veréb, a galamb és a gerle hangjának felismerése (Állat-hangok hangszalag vagy CD).
A madarak repülése. A megevő madarak táplálkozása.	A madarak tesztelépítésének felismerése és megnevezése. A madarak és az emlősök tesztelépítésének összehasonlítása (TK-i Á-k). M.: A madarak csontváza. K.: Toll égetése (szaru kimutatása).	V-részlet bemutatása (A madarak repülése). Fedő- és pehelytollak bemutatása mikroszkóp alatt.
A madarak alkalmazkodása az ember közelségéhez.	Élménybeszámoló: Történetek a verébről, a galambról és a gerlőről.	B. irányítása (A galambok tenyésztése). V-részek bemutatása (Hónapsoroló).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
41.	Az élőlények alkalmazkodása a változó életfeltételekhez télen. (Összefoglaló óra)		
42.	A felszín és a felszíni vizek (Összefoglaló óra)		
43.	A természeti környezet télen (Ellenőrző óra)		

SZELÍDÜLNEK AZ ORDAS SZELEK, BARKÁKAT HÁNY A BOKROS BEREK (A tavasszal meglevendő természet)

44.	Megjött a tavasz!		
45.	A tavasszal virágzó lágyszárú növények	fajok: hóvirág téltemető illatos ibolya mocsári gólyahír	lágyszár lágyszárú növény szár levél virág termés
46.	A virágok		virágnyílás virágos növény szaporító szerv bimbó kocsány virágtakaró levelek csészelevél szíromlevél ivarlevelek porzó termő

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK	TANÁRI
	Ábrák, képek rendszerezése logikai kapcsolataik alapján.	Időjárás-megfigyelési feladat kiadása.
	Térkép, kép és modell párosítása, csoportosításuk.	A képekről és a valóság-megfigyelésekből, modellekről szerzett információk összehasonlítása.
	Tudásszintmérő feladatlap megoldása.	V-résztetek bemutatása (Hónapsoroló).

Az időjárás változása tavasszal. A természeti környezet tavaszi változása.	M.: Az időjárás egy tavaszi napon (MF. 1.). Rajz készítése téli természeti jelenségekről lakóhelyünk példáján (MF. 2). K.: Hajtatási kísérletek beállítás (MF. 5.).	A tavasz hangulatát bemutató szépirodalmi SZ-k és festmények bemutatása. B. irányítása (Az emberi szervezet tavaszi fáradtságának okai, kezelésének módjai). Tavaszi saláták készítése. Témazáró dolgozatok értékelése. Tavaszi lágyszárú virágos növények bemutatása (élő anyag). B. irányítása (A fás és a lágyszárú növények különböző élete). Virágot hozatni a következő órára. Hogyan préseljük növényeket?
A virágos növények tavaszi fejlődése. A növények tavaszi küzdelme a fénytért.	A lágyszárú növények testfelépítésének felismerése és megnevezése. GY.: Növényfelismerés a teljes növény és részei alapján. A fás és a lágyszárú növények felépítésének összehasonlítása (MF. 8.).	Virágmodell bemutatása. B. irányítása (Miért illatoznak a virágok?). Ismert tavaszi virágok felismertése illatuk alapján.
A virágnyílás folyamata.	M.: A kétszikű virág részei (nagyító). Növényi részek lerajzolása (pl. a virág) (MF. 10.).	

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
47.	A virágok megporzása és megtermékenyítése		portok porzószál virágpör bibe bibeszál magház magkezdemény nektár <i>illat</i> megporzás rovarmegporzás szélmegporzás megtermékenyítés
48.	Az egyszikű és a kétszikű növények	fajok: tulipán petúnia	szikleveél <i>rügyecske</i> <i>gyököcske</i> csiránövény kettős virágtakaró egynemű virágtakaró lepellevél főgyökérszet mellékgyökérszet főereztes levél mellékereztes levél egyszikű növény kétszikű növény
49.	A rügytől a termésig	faj: vadgesztenye	levélrügy virágrügy vegyes rügy <i>lombfakadás</i> gesztenye
50.	Megérkeznek a vonuló madarak	fajok: fehér gólya füstifecske	vonuló madár kelepelés gázlólab bőrhártya

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
A virágok megporzása rovarok segítségével. A virágok megporzása széllel. A virágos növények megtermékenyítése.	Versek, mesék gyűjtése a megporzástól. M.: Porzó és termő vizsgálata nagyítóval. A- és képelemzés (a megporzás és a megtermékenyítés).	Hogyan használjuk a növényvizsgálati eszközöket? B. irányítása (Hogyan csalogatják a rovarokat a virágok)?
	Az egy- és a kétszikű növények testfelépítésének összehasonlítása, és a tapasztalatok rögzítése táblázatban (MF. 13.). M.: fő- és mellékgyökérszet, fő- és mellékerezet, egyszikű virág felépítésének vizsgálata (élő anyagon nagyítóval). Halmazbesorolás (MF. 13.b).	Különléle egy- és kétszikű növények bemutatása (élő anyag). A növények felismerési technikája határozókönyv segítségével (Kis növényhatározó).
A rügyfakadás. A lombfakadás. <i>A vadgesztenyefu életének évente ismétlődő eseményei</i>	M.: Rügyek vizsgálata nagyítóval. Megfigyelésből szerzett információk elmondása. Növényi részek lerajzolása (pl. vadgesztenye virágzata). Versek, mesék, mondókák gyűjtése a gólyáról. A-elemzés: a gólyák vonulási útvonalai (TK.). Lényegkiemelés a szövegből (TK-i SZ.). A testfelépítés és az életmód kapcsolatának (MF. 19.). Lefrás készítése a gólyáról (MF. 18.). Táplálkozási kapcsolatok kirakása képártyákból.	Lényegkiemelés ismeretterjesztő szövegből (MF. 18., SZ.). Képsorozatok feldolgozásának módszerei (TK.)
A madarak vonulása. A gólya változó életmódja az életfeltételek évszakos változásával. A gólyák ivadékgondozása.		SZ -feldolgozás (Fekete I.: Kele). V -részlet bemutatása (A madarak vonulása – Nils Holgersson...). Állatpreparátum használata (gólya). A gólya kelepelésének felismerése (Állathangok hangszalag vagy CD).

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
51.	Ébredező és sokasodó rovarok		ízeltlábú állat rovar, bogár fej, tor, potroh összetett szem csáp hártvány szárny fedőszárny lárvá, báb (nyű) teljes átalakulás kírajzás
52.	Rovarak az ember környezetében	fajok: hépirtőes katicabogár házi légy erdei vöröshangya	szívóka rágó szájszerv tapadókorongos láb hangyaboly anya (királynő) dolgozó (munkás)
53.	Tavaszi gazdasági teendők és ünnepek		metészes oltás palántázás tűtetés istállótrágya komposzt húsvét pinkósd tavaszünnepek barika
54.	A rovarcsalagató nyári eleji virágok	fajok: orgona fehér akác	virágzat pillangós virág levéltövis összetett levél egyszerű levél levélnyél levéllemez levélgerinc méheslád here kosárka, kefécske nyaló-szívó szájszerv fullánk rovarállam kaptár, lép méz viasz
55.	A méz készítői és készítése	faj: házméh	

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
A rovarok teljes átalakulásos fejlődése. A rovarok életmódjának változása a fejlődési alakok szerint.	A rovarok és a bogarak felismerése testfelépítésük alapján. A rovartest részeinek megnevezése. M.: A rovartest részeinek vizsgálata nagyítóval. M.: A teljes átalakulás lépései (légy – műgyantás készítmény). Számítás: a legyek szaporaságga.	Rovar-, ízelt láb- és rovarfejmodell bemutatása. Hártvány szárny bemutatása mikroszkópi metszeten. V-részlet bemutatása – a rovarok fejlődése (Rovarak és más állatok).
A rovarok repülése. A katicabogár, a légy és a vöröshangya táplálékszerzése.	M.: A házi légy, a katicabogár és a vöröshangya testfelépítésének különbségei (rovargyűjtemény). A megfigyelések eredményének rögzítése vázlatban.	V-részlet bemutatása a hantgyákról (Rovarak és más állatok). B. irányítása (A rovarok és az ember kapcsolata a mindennapi életben). Az egyszerű jegyzetelés megfigyelések alapján.
A kártevők kártételének megelőzése természetes módszerekkel. A fák oltása és metszése.	Tavaszi ünnepekkel kapcsolatos népszokások gyűjtése. K.: Barka hajtítása. K.: Komposztkészítés.	B. irányítása (A tavaszi ünnepek természeti alapjai). V-részletek bemutatása a húsvéti és pünkösdi népszokásokról, májusiállásról (Hónap-soroló). D-k bemutatása a tavaszi mezőgazdasági tevékenységekről.
Kölönös egymásrautaltság az élővilágban (akác – méh példáján).	Növényi részek összehasonlítása képelemzést követően (TK.). M.: A levelek felépítése, az akác tövise, egyszerű és összetett levelek csoportosítása (élő anyag).	V-részletek bemutatása (12 hónap az erdőn I.). Pillangós virágmodell bemutatása.
A rovarok (méhek) ivadék-gondozása. Munkamegosztás a rovaráldalomban. A méhek gyűjtőjetele. A méz készítése.	A méheslád tagjainak összehasonlítása ábrák és képek alapján (TK.). M.: A nektár, a méhpempő és a méz ízének összehasonlítása. M.: A méh testfelépítésének és életmódjának kapcsolata Á-k segítségével.	B. irányítása (Munkamegosztás a rovarok között). D-k bemutatása kaptárról, lépről. V-részletek bemutatása – méheszkedés (Órökségünk I.).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
56.	A természet tavaszi változásai (Összefoglaló óra)		szerv szervezet életműködés, fej, nyak, törzs, végtagok test, testfaj testrészt növekedés fejlődés biológiai érés csecsemőkor korai gyermekkor gyermekkor kamaszkor ifjúkor, érett kor öregkor, aggkor
57.	A változó családtagok. Az emberi test fejlődése és biológiai érése		
58.	Megváltoztak a testméréteink		testmérétek testmagasság csípőszélesség vállszélesség a fej kerülete lábhosszúság karhosszúság
59.	A mozgás szervrendszerének működése és egészsége		csontváz izom gerincoszlop gerincferdülés görmeyedtség lúdtalp
60.	Változik a testünk (Összefoglaló óra)		
61.	A tavasszal meglevénedő természet (Ellenőrző óra)		

KUTYAMELEG, KÁNIKULA, NYELVÉT KIVETI A KUTYA (A nyári természeti környezet és az ember kapcsolata)

62.	Jön a nyár!		
-----	-------------	--	--

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK	TANÁRI
	Szó- és mondatkártyák csoportosítása logikai kapcsolataik alapján.	Az összefoglaló vázlatírás technikájának bemutatása.
Az emberi test arányainak változása az életkorokkal. Az emberi szervezet fejlődésének állomásai. Az emberek tulajdonságainak változása az életkorral.	Szerepjáték a különböző korú családtagok jellemzőinek bemutatására. Információszerzés Á-ról (TK.) (a testarányok változása). Saját fejlődésük bemutatása képek és szülői elbeszélés alapján. Különböző korú embereket ábrázoló képkártyák csoportosítása.	B. Irányítása az életkorok jellemzőiről. Az emberek összehasonlítási szempontjainak bemutatása.
Az emberi test növekedése az életkorral.	M.: Megfigyelések és mérések a testen tanári irányítással, az eredmények rögzítése (MF, 35.).	B. Irányítása (Mit mutat a tor-nasor?)
	M.: Mennyit mozogtam a héten? A tények folyamatos rögzítése. Kapcsolat keresése a kevés mozgás és a tünetek között (MF, 39.).	Beszámoló az osztályon végzett orvosi vizsgálat tapasztalatairól (gerincferdülés, lúdtalp, stb.). Hogyan olvassunk a folyamatot bemutató ábráról (TK.).
	Tudásszintmérő feladatlap megoldása.	Időjárási megfigyelés kiadása. Rajzos feladata kiadása (MF, 3.).

Az időjárás változása nyáron. A természeti környezet nyári változása.	M.: Az időjárás egy nyári napon (MF, 1.). A nyár jelenségeinek felismerése a természeti környezetben (MF, 2.).	Témazáró dolgozatok értékelése. A nyár hangulatát bemutató szépirodalmi szemelvények felolvasása. Nyári gyümölcssaláta készítése.
--	--	---

ÓRA	TANANYAG	EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
63.	Ipari növények termesztése	fajok: napraforgó kender rózsa muskátli	növénytermesztés ipari növény dísznövény fészkevirágzat csöves virág nyelves virág porzós virág termős virág kaszattermés tüske rost oltás dugvány virágkerteszet
64.	A mezőgazdaság és az ipar kapcsolata		mezőgazdaság földművelés ipar nyersanyag késztermék élelmiszeripari üzem betakarítás, aratás konzervgyár kenyérgyár kereskedelem
65.	Hogyan kell viselkedni a természetben? A természeti értékek védelme		természeti érték értékek védelme védett terület nemzeti park tájvédelmi körzet természetvédelmi terület természeti emlék terület nélkül védtett érték műemlék műemlékvédelem tanösvény
66.	Az egészséges életmód. Az egészséges táplálkozás		egészséges életmód egészséges táplálkozás táplálék tápanyag fehérje szénhidrát zsír ásványi anyag vitámín

ÚJ FOLYAMATOK	TANULÓI	TEVÉKENYSÉGEK TANÁRI
Az ipari növények (napraforgó, kender) feldolgozása. A virágos dísznövények termesztése. A növények szaporítása dugványozással. A növények tulajdonságának megváltoztatása oltással.	Közmondások, szólások gyűjtése a rózsáról. Rajz készítése: Hogyan gondozom otthon a növényeimet? M.: Napraforgó termés és mag vizsgálata. (MF, 6.c). M.: A rózsa tüskéjének és az akác tövisének összehasonlítása (élő anyag).	B. irányítása: A dísznövények és az ember kapcsolata (Expupéry: Kis herceg SZ-felolvasás után). Napraforgóból és kenderből készült termékek bemutatása. Dobozos készítmény bemutatása (A kender feldolgozása). V-résztel bemutatása a kender-termesztésről (Örökségünk 3.). A dugványozás bemutatása (muskátli). Az oltás bemutatása D -en, Á -n (rózsa).
A nyersanyagból késztermék előállítása (a konzervgyár és a kenyérgyár példáján). A késztermék eljuttatása a fogyasztóhoz.	Folyamat- Á , irányított elemzés: Hogyan lesz a nyersanyagból késztermék? (TK). Párkereső (nyersanyag és késztermék). Hogyan jut el a fogyasztóhoz a késztermék? (MF).	Régi gazdálkodási módok bemutatása képeken, V -n vagy SZ -k segítségével. B. irányítása (Mezőgazdasági munkák régen és ma). Heti étrendes feladat (MF, 15.) kiadása.
Helyes viselkedések és szokások a természetben. A természeti és a kulturális értékek védelme.	B. SZ. feldolgozását követően (TK, 3.1., 32.). Történetek kitalálása képekhez, és a történetek elmesélése (TK). Rajz készítése a lakóhelyi értékekről (MF, 12.). Új ismeret szerzése szemelvényből (TK, 33.). Előzetes: Öröm- és bánattérkép készítése lakóhelyünk értékei, az értékek károsodottsága).	B. irányítása: Hogyan őrizheted meg a természetben szerzett élményeidet környezetbarát módon? Különböző védeltséget élvező természeti és kulturális értékek bemutatása V -n, D -ken. V -résztel bemutatása (Albert mondja...). Különböző fokozatú védeltséget élvező elemek a környezetünkben (lista készítése és bemutatása). A legjobb térkép díj átadása.
Az egészségtelen táplálkozás betegségekhez vezethet.	Étrend leírása (MF, 14., 15.) Könyvtári kutatómunka tanári irányítással (a vitaminok jelentősége). Táplálékok csoportosítása tápanyaguk szerint. Mi a hiba? (Helyes és helytelen fogmosás bemutatása).	A szövegből való lényegkiemelés módszerének bemutatása (TK, 34.). B. irányítása a reklámok céljáról és valóság tartalmáról.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÚJ FOGALMAK ÁLTALÁNOS
67.	Helytelen, egészségkárosító szokásaink		szenvedély cigaretta dohányzás alkohol alkoholizmus kábitószer kábítószerfüggés napszúrás leégés
68.	Közlekedj balesetmentesen!		<i>közlekedési szabályok</i>
69.	A természeti környezet nyári jellemzői (Összefoglaló óra)		
70.	A nyári természeti környezet és az ember (Ellenőrző óra)		

ÉV VÉGI ÖSSZEFOGLALÁS

71-72.	Tájékozódás a környezetben természeti jelenségek alapján (Összefoglaló óra)		
73-74.	A növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételek (Összefoglaló óra)		

ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK TANULÓI	TANÁRI
A szenvedélybetegségek kialakulása. A leégés és a napszúrás kialakulása.	Egészségkárosító szokások leírása (MF.19.). Egy kis nyomozás: ismeretlen fogalmak jelentése (MF.22.). Előzetes: Plakáttervezés (pl. a dohányzás ellen). A-elemzés: hogyan kerülik el a nyár veszélyeit? (TK.248.).	B. irányítása: Miért reklámozzák a cigarettát és a szeszes italokat? A legjobb plakát díj átadása.
	Történet elmesélése egy nyári nappról (veszélyhelyzetek bemutatása). Információgyűjtés SZ-kból, Á-kból és képekből (TK.). Szerpjáték (A kerékpáros közlekedés szabályai).	Helyzetgyakorlatok (a kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlásához).
	Rövid szövegrészek csoportosítása logikai kapcsolataik alapján.	Rejtvények V-részetek alapján (Hónapsoroló).
	Tudásszintmérő feladatlap megoldása.	

	Egyszerű logikai láncok összeállítása a környezet, a szervezet felépítése és az életmód kapcsolatáról.	Témazáró dolgozatok értékelése.
	Egyszerű élőhely és táplálékláncok összeállítása képkártyákkal.	